

Welzijnsbarometer 2014

Samenvatting en besluit

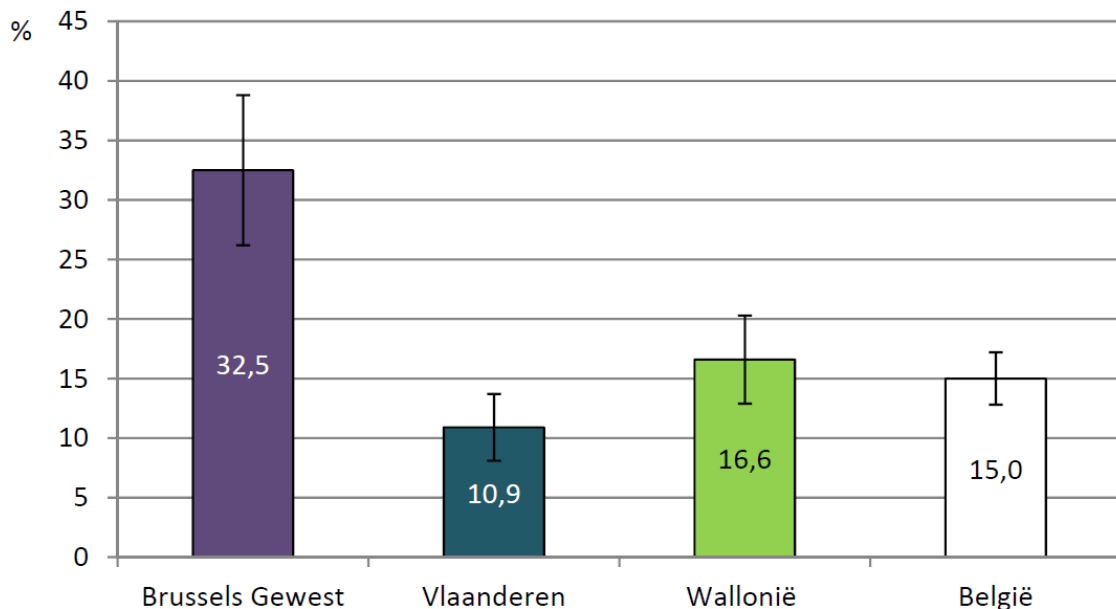
De Welzijnsbarometer verzamelt jaarlijks een reeks indicatoren die verschillende aspecten van armoede in het Brussels Gewest belichten. De sociaaleconomische situatie van de Brusselaar wordt geschetst en waar mogelijk worden de armoede-indicatoren die ontwikkeld zijn in het kader van de open coördinatiemethode inzake sociale bescherming en sociale inclusie van de Europese Unie weergegeven. De Welzijnsbarometer heeft niet als doelstelling om de directe impact van het beleid op armoede te evalueren. De Welzijnsbarometer schetst wel de globale context waarin het armoedebestrijdingsbeleid zich ontwikkelt en de uitdagingen die zich stellen.

Vooraleer enkele kerncijfers te geven, is het belangrijk op te merken dat een deel van de personen die in armoede leven waarschijnlijk in veel statistieken niet aanwezig zijn en dit geldt in het bijzonder voor de personen die illegaal in het land verblijven. Om deze fenomenen te vatten zijn we aangewezen op kwalitatief onderzoek en is de kennis van de hulpverleners een onontbeerlijke informatiebron. Deze informatie wordt verzameld in het kader van de “thematische rapporten” en de “Gekruiste blikken” van de Brusselse armoederapporten.

Enkele kerncijfers

Het aandeel personen met “een risico op armoede of sociale uitsluiting” ligt in het Brussels Gewest rond de 41,2 %. Ongeveer een derde van de Brusselaars (32,5 %) moet zien rond te komen met een inkomen onder de armoederisicogrens.

Aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens, België en de gewesten, inkomens 2011

Bron: Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium, Quality Report Belgian SILC 2012

Het aandeel van de bevolking onder de armoederisicogrens is ongeveer vijf keer zo hoog bij de werkloze Brusselaars als bij de werkenden. Bij de Brusselaars die actief zijn op de arbeidsmarkt is

één op vijf (20,4 %) en bij de jongvolwassenen (jonger dan 25 jaar) één op drie (30,3 %) niet-werkend werkzoekend.

Een vierde van de Brusselse baby's wordt geboren in een huishouden zonder inkomen uit werk (25,5 %) en meer dan een kwart van de kinderen jonger dan 18 jaar (26,2 %) groeien op in deze situatie.

Het aandeel van de bevolking met recht op een werkloosheidsuitkering of een bijstandsuitkering ligt in het Brussels Gewest hoog: het betreft een vijfde (19,6 %) van de Brusselse bevolking op actieve leeftijd (18-64 jaar) en 17,1 % van de oudere personen (65 jaar en ouder).

Ongeveer vijf procent (4,9 %) van de Brusselse bevolking op actieve leeftijd krijgt een (equivalent) leefloon en dit aandeel is dubbel zo hoog bij de jongvolwassenen (9,9 %). Onder de ouderen krijgt 9,9 % een inkomensgarantie voor ouderen (IGO). Dit maakt dat in het Brussels Gewest één jongere op tien en één oudere op tien over geen andere inkomensbron beschikt dan hun bijstandsuitkering.

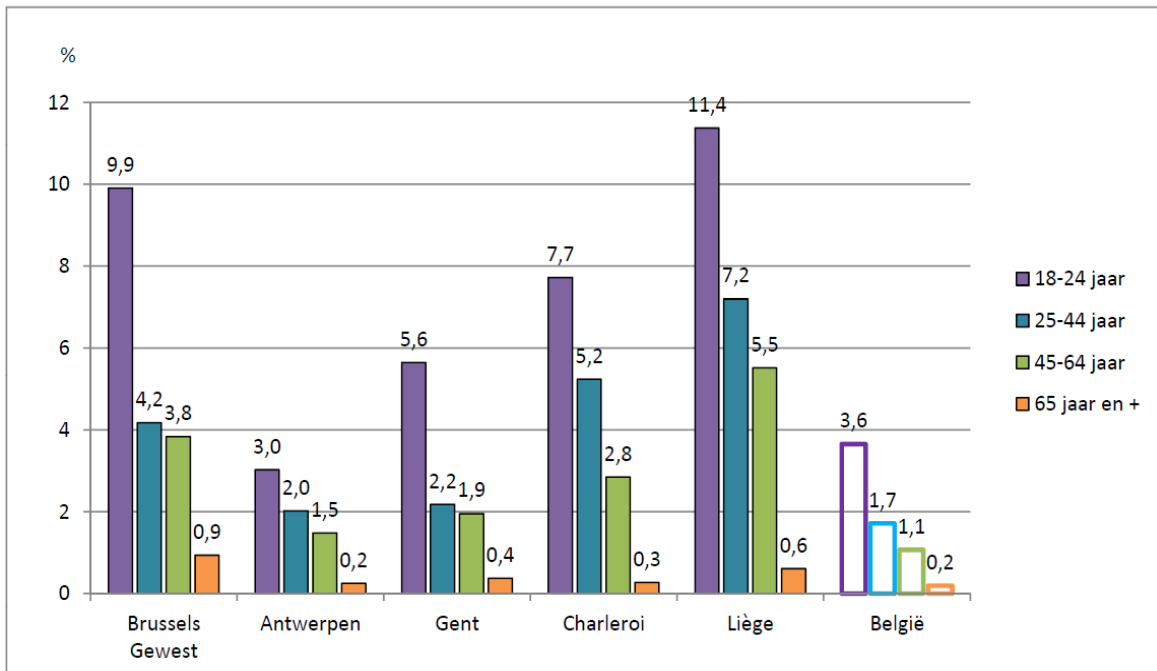
Bijna een vierde van de Brusselse bevolking (24,2 %) heeft recht op een verhoogde tegemoetkoming van de verzekering voor geneeskundige verzorging (RVV).

In het Brussels Gewest verlaat één jonge man (18-24 jaar) op vijf en één jonge vrouw op zes de school vroegtijdig, dit wil zeggen zonder diploma hoger secundair onderwijs. Personen zonder een diploma van het secundair onderwijs ondervinden ongeacht hun leeftijd vaak grote moeilijkheden om zich in te schakelen op de arbeidsmarkt: één actieve Brusselaar op drie met een diploma van maximaal het lager secundair onderwijs is werkloos (33,2 %).

De hoge huisvestingskosten, die steeds blijven toenemen, leggen zwaar beslag op het beschikbaar inkomen van de Brusselse gezinnen. Tussen 2004 en 2013 steeg de gemiddelde huurprijs gecorrigeerd voor de inflatie met 20 %. De toegang tot huisvesting voor personen met een laag inkomen wordt hierdoor steeds moeilijker. Het toenemend aantal gezinnen op de wachtlijst voor een sociale woning (41 461) getuigt van het stijgende tekort aan sociale woningen: er wordt aan minder dan de helft (46,4 %) van de vragen voldaan. De beschikbare gegevens over de huisvestingssituatie van personen in armoede in het Brussels Gewest zijn zeer beperkt of hebben slechts betrekking op een gedeelte van de huisvestingsmarkt, dit maakt het heel moeilijk om de huisvestingsproblematiek in kaart te brengen.

De meeste armoede-indicatoren wijzen erop dat in het Brussels Gewest een hoger aandeel personen in armoede leven dan in de twee andere gewesten. Een vergelijking met de andere Belgische grote steden toont echter dat, voor sommige aspecten, de sociaaleconomische situatie minder gunstig is in de Waalse steden in vergelijking met het Brussels Gewest.

Aandeel gerechtigden op het leefloon en equivalent leefloon in de bevolking, naar leeftijd, België, Brussels Gewest en grote steden, januari 2013

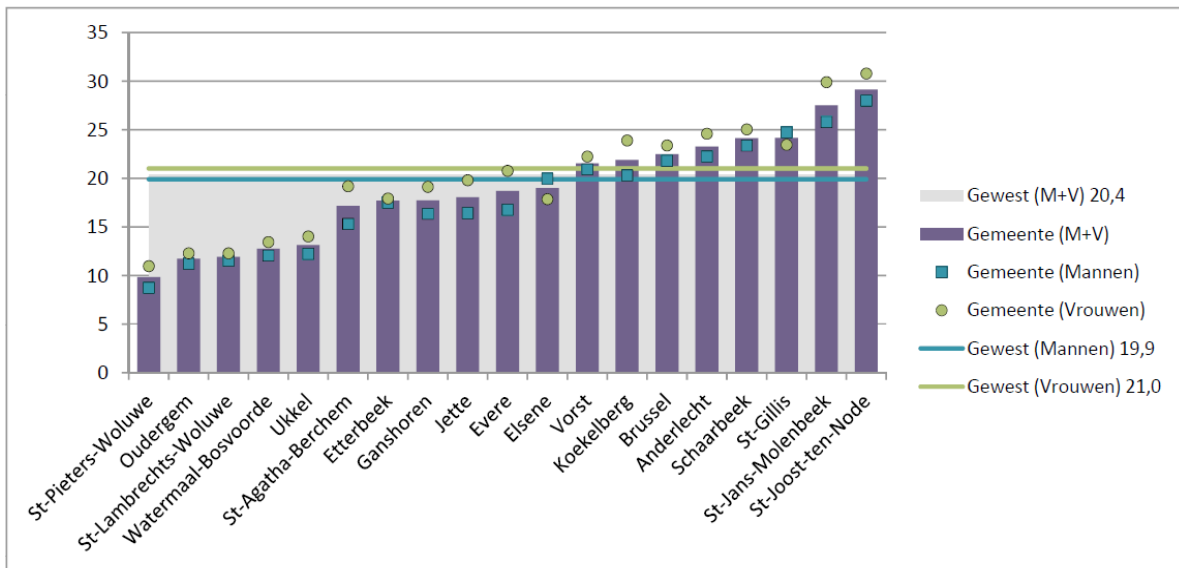
Bron: POD Maatschappelijke Integratie: gegevens op 06/06/2014; Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium, Rijksregister 2013; Berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel

Sociaalruimtelijke ongelijkheden

De algemene cijfers voor het Brussels Gewest verbergen een grote sociaalruimtelijke dualiteit, er zijn immers grote verschillen tussen de Brusselse gemeenten inzake armoede-indicatoren.

De werkloosheidsgraad in het Brussels Gewest varieert sterk tussen de gemeenten: ze is het hoogst in Sint-Joost-ten-Noode (29,1 %) en het laagst in Sint-Pieters-Woluwe (9,8 %).

Administratieve werkloosheidsgraad, naar gemeente en geslacht, Brussels Gewest, 2013

Bron: Brussels Observatorium voor de Werkgelegenheid, Actiris

Het mediaan inkomen per aangifte, beïnvloed door de werkloosheidsgraad, verschilt sterk van gemeente tot gemeente: deze bedraagt 14 033 € in Sint-Joost-ten-Noode en 23 454 € in Sint-Pieters-Woluwe.

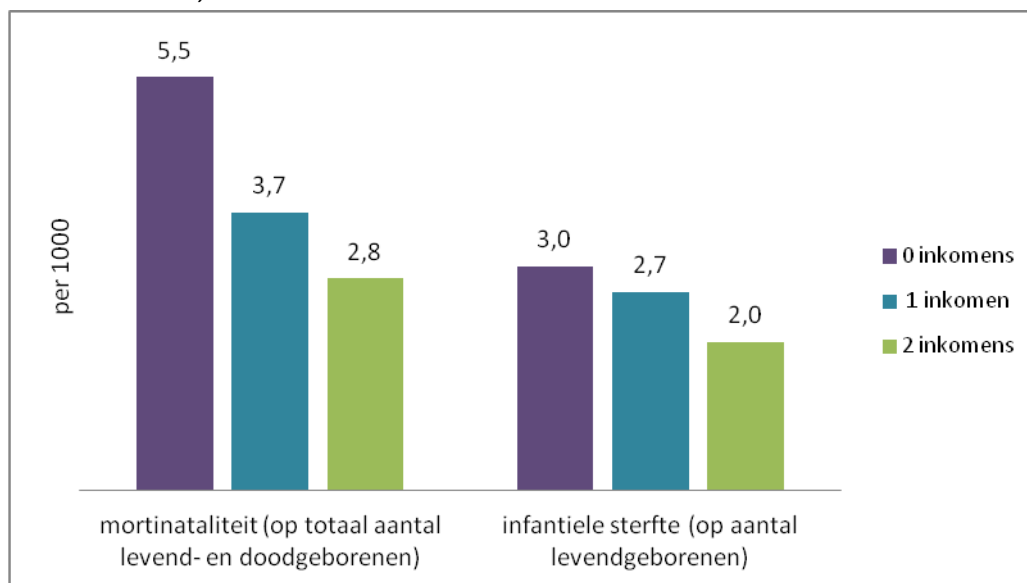
In het Brussels Gewest heeft 16,2 % van de leerlingen in het eerste jaar secundair onderwijs al twee jaar schoolachterstand opgelopen, dit aandeel ligt echter in de armste gemeenten nabij de 20 % - met het hoogste aandeel in Sint-Joost-ten-Node (22,4 %). Het aandeel ligt opmerkelijk lager in de gemeenten met een hoog sociaaleconomisch statuut zoals Watermaal-Bosvoorde (5,4 %).

Sociale gezondheidsongelijkheden

De sociaaleconomische situatie waarin een persoon zich bevindt, beïnvloedt in belangrijke mate zijn/haar gezondheidssituatie. De grote sociale heterogeniteit die het Brussels Gewest kenmerkt, weerspiegelt zich dan ook in belangrijke ongelijkheden op het vlak van gezondheid.

De ongelijkheden inzake sterfte tonen de top van de ijsberg: zowel het risico om te overlijden in het eerste levensjaar, als het risico op vroegtijdige mortaliteit (vóór 65 jaar) neemt toe naarmate men daalt op de sociale ladder. Kinderen die geboren worden in een gezin zonder inkomen uit werk lopen 1,5 keer meer risico om te sterven in het eerste levensjaar dan kinderen geboren in een gezin met twee inkomens uit werk.

Mortinataliteit en infantiele sterfte naargelang het aantal inkomens uit arbeid in het gezin, Brussels Gewest, 2010-2011

Bron: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn Brussel, Geboorte- en sterfteformulieren 2010-2011, doodgeborene van minstens 500 gram (KB 17 juni 1999)

Enkele evoluties...niet altijd evident om te vatten

Het is niet evident om de evolutie van de armoede in het Brussels Gewest te meten.

De indicatoren zoals gedefinieerd op Europees niveau zijn gebaseerd op de EU-SILC enquête. Indicatoren zoals het aandeel van de bevolking met een 'risico op armoede of sociale uitsluiting', kan men enkel verkrijgen op basis van deze enquête. Door de kleine steekproef zijn er in het Brussels Gewest echter grote betrouwbaarheidsintervallen en dit beperkt in belangrijke mate het berekenen van evoluties.

Daarnaast zijn er vaak trendbreuken bij indicatoren gebaseerd op administratieve gegevens ten gevolge van veranderingen in wetgeving (bijvoorbeeld de fiscale wetgeving) die de interpretatie vermoeilijken.

De evolutie van het aantal rechthebbenden op een bijstandsuitkering kan daarenboven een gevolg zijn van wijzigingen in de praktijk of aanpassingen van de wetgeving (voorwaarden om recht te hebben op een (equivalent) leefloon, werkloosheidsuitkering, enz.) en daarom weerspiegelen ze niet altijd veranderingen in het aantal personen in moeilijkheden.

Tot slot zijn er onder de maatschappelijk meest kwetsbare personen, bepaalde groepen die amper of helemaal niet in de beschikbare statistieken aanwezig zijn. De evolutie van hun aantal is daarom al helemaal moeilijk te evalueren.

Recente evolutie

Tussen januari 2012 en januari 2013 blijft het bevolkingsaantal van het Brussels Gewest stijgen (+ 1,4 %), deze stijging is sterker dan gemiddeld in België maar kent wel een trager ritme dan tussen 2011 en 2012 (+ 1,8 %). De werkloosheidsgraad op basis van administratieve gegevens is relatief stabiel gebleven, maar het aantal rechthebbenden (18-64 jaar) op een werkloosheidsuitkering daalt licht (-4,0 %). Parallel met deze daling, stijgt het aantal personen in dezelfde leeftijdsklasse met recht op een leefloon (+ 3,9 %), net zoals het aantal personen met een tegemoetkoming voor personen met een handicap (+3,0 %). Het totaal aantal personen (18-64 jaar) met een werkloosheidsuitkering, een leefloon of een tegemoetkoming voor personen met een handicap daalde licht (-1,8 %).

Er is een belangrijke daling van het aantal gerechtigden (18-64 jaar) op een equivalent leefloon in het Brussels Gewest (-16,9 %). Deze daling vinden we terug in heel België en wordt voornamelijk verklaard door de nieuwe federale maatregelen: de daling van het aantal asielaanvragers en vreemdelingen niet ingeschreven in het bevolkingsregister zorgt voor een daling van het aantal potentieel gerechtigden op een equivalent leefloon.

Onder de ouderen (65 jaar en ouder) steeg het aantal personen met een IGO (+5,6 %).

Evolutie van de afgelopen jaren

In de afgelopen zes jaar, periode van economische crisis, steeg de werkloosheidsgraad gebaseerd op administratieve gegevens in het Brussels Gewest van 18,7 % in 2008 tot 20,4 % in 2013. Het aandeel gerechtigden op een (equivalent) leefloon in de bevolking tussen 18 en 64 jaar steeg van 4,2 % in 2008 tot 4,9 % in 2013.

Na de introductie van de maatregel “recht op een verhoogde tegemoetkoming voor geneeskundige zorgen” steeg het aantal rechthebbenden sterk (14,9 % in januari 2007 tegenover 24,2 in januari 2014). Tussen januari 2013 en januari 2014 is er echter quasi geen evolutie meer van het aandeel.

De gegeven indicatoren laten niet toe om de sociale mobiliteit in het Brussels Gewest te evalueren door personen te volgen doorheen de tijd en de ruimte. Zijn de personen waarvan aangenomen wordt dat ze een risico hebben op armoede jaar na jaar dezelfde? Om op deze vraag te antwoorden moet er rekening gehouden worden met de migratiestromen tussen de Brusselse gemeenten en tussen het Brussels Gewest en de rest van België en het buitenland.

De evolutie van de sociaal-economische situatie van de Brusselaars moet geïnterpreteerd worden in het licht van belangrijke migratiebewegingen, de continue verjonging en internationalisering van de bevolking en de (globale) economische conjunctuur.

De armoede-indicatoren tonen dat een groot aantal Brusselaars leven in moeilijke omstandigheden. In het kader van een sterke demografische groei en de overdracht van bepaalde bevoegdheden van de federale overheid naar de deelstaten, wordt het Brussels Gewest geconfronteerd met belangrijke uitdagingen op vlak van huisvesting, tewerkstelling, scholing, gezondheid en bijstand aan personen zoals aangetoond wordt door de indicatoren van deze Welzijnsbarometer.